

SZERB ELLENSÉGKÉP MAGYARORSZÁGON AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ ALATT

1914. június 28-án Szarajevóban meggyilkolták Ferenc Ferdinánd trónörökösét és feleségét, Chotek Zsófiát. A korszakban megjelenő napi-és hetilapok már a merénylet előtt is bőségesen foglalkoztak a szerbekkel és Szerbiával – nem éppen pozitív színben feltüntetve a Monarchia déli szomszédját. A merénylet után vette kezdetét az a hisztériával vegyített sajtókampány, amelynek egyik feladata a szerb ellenségkép megalkotása, helyesebben mondvá kiteljesítése. Kiteljesítésről beszélhetünk, mert a nemzetiségek, így a szerbek megfigyelése természetesen már a háborút megelőzően megkezdődött. A készenlét megalapozott volt, hiszen például a Balkán-háborúk idején a magyarországi szerbek egyértelműen nyilvánították anyanemzetük iránti rokonszenvüket: gyűjtéseket rendeztek, és sokan átszöktek önkéntesnek a szláv hadseregbe.

A 20. századra a háború elengedhetetlen részévé vált a propaganda, amelynek célja többek között a háború igazolása, valamint az ellenségről való negatív kép festése. Ennek megfelelő jelentőséget kapott a sajtóban az ellenség iránti gyűlölet és megvetés felszítása.

Az első világháború kitörését követően az újságok egyik legfontosabb célkitűzése a háborús felelősségnek a szerbekre való áthárítása volt. A sajtó részéről nagy hangsúlyt helyeztek arra, hogy meggyőzzék az olvasókat arról, hogy a szláv nép a háború okozója, amely tevékenységével végül hadüzenetre kényszeríttette Ferenc Józsefet. E mellett a lapok gondolatvilágában az uralkodóra ható kényszerítő tényezők közé tartozott többek között, hogy a szerbek miatt a magyarságnak már régóta folyamatosan készenlétbe kellett állnia, hogy az ország területi épsége ellen izgatnak, valamint állandóan gúnyolják a magyarokat a világ előtt.

A szerbokról kialakított negatív kép elsősorban a sajtó háborús propagandát kiszolgáló igényeknek, illetve a háború kitörésekor jellemző tömeghisztéria igényeinek kielégítésére volt hivatott. Ebben a kontextusban a háborút vívó Monarchia egy, az európai kultúrkörön kívül eső, barbár néppel vívott egy – a korabeli sajtó tálalásában – igazságos háborút.

Az előadás forrásai alapvetően az 1914-ben és 1915-ben megjelenő sajtóra épülnek, hiszen ekkor foglalkoztak a legintenzívebben szerbekkel, a róluk alkotott ellenségkép ekkor bontakozott ki igazán. Éppen emiatt kérdéses, mennyire tekinthetők lapok beszámolóit megfelelő kútfőnek, az esetleges uszító és negatív képet festő hangvétel milyen mértékben köszönhető a cikkek szerzőinek és a szerkesztők egyéni véleményeinek, propagandisztikus céljainak. A sajtón belül is a könnyebb elérhetőség miatt elsősorban az országosan megjelenő lapok közül a *Vasárnapi Újság* című közéleti lap, a *Pesti Napló*, a *Budapesti Napló*, a *Friss Újság* és *Az Újság* vonatkozó számait vizsgáltam, illetve néhány vidéki (Pest megyei) lap által közölt cikkekre támaszkodtam, amelyek többé-kevésbé hűen tükrözik az országosan elterjedt szerb ellenség-képet.

Célom alapvetően nem az ellenségkép kialakításának menetével foglalkozni, hanem az 1914. és 1915. évre koncentrálva az eseményekből és a háborús hangulatból fakadó pszichózis, illetve az e hangulat változásainak érzékeltetése egy-egy cikk vizsgálatával.

Somogyi László